

Virusorsakad magsjuka – rutiner vid utbrott på särskilda boenden och korttidsboenden

Utfärdare: Jens Backman, hygienläkare i samarbete med kommunernas Medicinskt ansvariga sjuksköterskor (MAS) i Västerbotten

Fastställande datum: Uppdaterad 2025-07-10

Förändringar från föregående utgåva

Uppdatering under Provtagning/Diagnostik, relaterat till nytt journalsystem. Språklig bearbetning.

Omfattning

Dokumentet gäller personal och studerande i kommunal vård och omsorg i Västerbottens län. Detta är ett komplement till Vårdhandbokens avsnitt om infektioner i mag-tarmkanalen samt smitta och smittspridning.

Bakgrund

Virusgastroenterit (magsjuka) kan orsakas av flera olika virus t ex rota-, adeno-och calicivirus (noro- och sapovirus) vilka alla är motståndskraftiga mot flera desinfektionsmedel, t ex alkohol.

Calicivirus, vinterkräksjukan, är den vanligaste orsaken till utbrott av magsjuka på sjukhus och äldreboenden. Smittsamheten är mycket stor och smittspridning sker ofta via händer direkt till munnen eller till mat eller dryck, några få viruspartiklar räcker för att orsaka sjukdom. Symtom är kräkningar, diarréer, buksmärtor, feber och huvudvärk. Tiden mellan smitta och symtom är 1–2 dygn.

Smittsamheten är störst hos personer med symtom. Smittade personer kan sprida smitta upp till två dagar, ibland längre, efter att de tillfrisknat. Sjukdomen är självläkande inom några dygn men vätskebehandling kan ibland behövas. Immuniteten är kortvarig och återinsjuknanden är ganska vanligt.

Viktiga medicinska behandlingar får inte försenas på grund av konstaterad eller misstänkt calicivirusinfektion. Tänk också på att andra sjukdomar kan uppvisa samma symtom som vinterkräksjuka, t ex blodförgiftning, hjärtinfarkt, stroke och akut bukåkomma.

Syfte

Syftet med rutinen är att förhindra smittspridning av virus som orsakar magsjuka i samband med vård och omsorg. Dokumentet kompletterar Vårdhandbokens avsnitt om Virusorsakad gastroenterit.

Misstanke om vinterkräksjuka

Om brukare har minst tre lösa avföringar extra jämfört med normalt antal under 24 timmar och/eller minst två kaskadkräkningar

Definition av utbrott

Misstanke om utbrott föreligger om två eller flera brukare och/eller personal insjuknar inom enheten. Vid misstänkt smittsam diarré och/eller kräkning ska åtgärder vidtas omgående för att minska smittspridningen.

Provtagning/Diagnostik

Det är viktigt att fastställa orsaken till magsjukan. Tänk på att andra diagnoser kan ge upphov till symtom från mag-tarmkanalen. Ta prover tidigt i förloppet. Vid anhopning av fall säkras prov från minst 3 brukare. Innan orsaken till magsjukan är fastställd provta även för bakterier, analysen tarmpatogena bakterier innefattar: *Salmonella/Shigella/EHEC/Campylobacter/Yersinia*. Kontakta ansvarig hälsocentral för ordination av provtagning.

BoS: Finns att beställa under Mikrobiologi under flik mag/tarm, via hälsocentral.

Ta faecesprov för virus och bakterier.

1. Tarmpatogena virus samt Tarmpatogena bakterier med frågeställning *magsjuka?* (sterilt rör utan tillsats eller FecalSwab)
2. Clostridioides difficile (sterilt rör utan tillsats). (Endast aktuellt vid diarréer)

För de som saknar RoS/BoS: Använd i första hand LabPortalen.

Virus/ bakteriepanel: Remiss med rosa kant märkt: KLINISK MIKROBIOLOGI.

Bakteriologisk diagnostik: Remiss med gul kant märkt: KLINISK MIKROBIOLOGI

Skriv "magsjukeutbrott på enheten" på remisserna. Proverna skickas till Klinisk Mikrobiologi.

Ta faecesprov för virus och bakterier:

1. Ta 2-3 ml avföring i sterilt rör utan tillsats eller FecalSwab. Prov kan även tas från kräkning men faeces är att föredra. *Analys: Tarmpatogena virus samt Tarmpatogena bakterier*
2. Clostridioides difficile, 2-3 ml lös avföring i sterilt rör utan tillsats.

Följ [Provtagningsanvisningar Region Västerbotten](#)

Hygienrutiner

- Tillämpa basala hygienrutiner
- Vid misstänkt/konstaterad magsjuka ska händerna tvättas med flytande tvål och vatten, torkas torra och avsluta med handdesinfektion.
- Vid risk för kontakt med kroppsvätskor kan långärmat plastförkläde användas.
- Använd stänkskydd (munskydd och skyddsglasögon eller visir) om det är känt att brukaren kräks och det finns risk för stänk mot ansiktet.

Lägenhet/rum - placering

- Brukare med misstänkt/konstaterad magsjuka ska vårdas isolerad i eget rum med stängd dörr och tillgång till egen toalett.

- Om det finns enkelrum med eget hygienutrymme tillgängligt bör en brukare som insjuknar på flerbäddsrum omedelbart flyttas dit. Städa vårdplatsen och hygienutrymmet som brukaren lämnar. Samråd gärna med Vårdhygien.
- Om flera brukare vårdas på flerbäddsrummet betraktas alla som smittade, oberoende om den sjuke flyttas eller inte. Inga nya brukare får läggas in på rummet förrän alla som vårdats där varit stabilt symtomfria i 48 timmar.
- Om enkelrum inte finns tillgängligt får brukare som insjuknar på flerbäddsrum ligga kvar.

Kommunikation vid utbrott

- Kontakta MAS och Vårdhygien vid misstanke om utbrott.
- Sjuksköterska, enhetschef och övriga yrkesgrupper informeras om att utbrottsmisstanke föreligger. Påminn om vikten av fungerande basala hygienrutiner.
- Informera övriga enheter som berörs.
- Alla brukare informeras om vikten av god handhygien. Hjälプ också brukarna att tvätta händerna, alltid före måltid och efter toalettbesök.
- Sätt upp skylt på entrédörren.

Undersökningar/överflyttning/utskrivning

- Behandlingar kan eventuellt senareläggas för att minska risken för smittspridning, om inte patientsäkerheten påverkas.
- Flytta helst inte brukare till annan enhet eller sjukhus.
- Om brukaren måste flyttas ska mottagande enhet informeras.

Måltider/disk

Hantering av livsmedel är ett riskmoment för överföring av calicivirus

- Handtvätt och handdesinfektion före mathantering.
- All mat serveras i lägenheten/på rummet.
- Porslin kan diskas i enhetens diskmaskin.
- Inga bufféer, varken till personal eller brukare
- Brukare och besökare får inte vistas i avdelningsköket.
- Personal som vårdar brukare med magsjuka ska inte sköta livsmedelshantering och kök.

Tvätt och avfall

- Basala hygienrutiner ska tillämpas även i tvättstugan
- Hos magsjuk sängliggande brukare byts kläder och sängkläder dagligen. Tvätt läggs i brukarens tvättkorg och tvättas separat. Tvätta i tvättmaskin i den temperatur kläderna tål, helst i minst 60°C. Om möjligt torktumla efteråt.
- Ren respektive smutsig tvätt hålls alltid separerade, på ren sida och smutsig sida.
- Avfall hanteras som vanligt. Soppåsen knyts ihop inne på rummet.

Flergångsartiklar, utrustning och hjälpmedel

- Hjälpmedel ex. gåbälte, rullstol, rollator, febertermometer, specialmadrass ska vara personbundna, kunna rengöras och desinfekteras samt vara utan synliga skador.
- Innan hjälpmedel används av annan brukare ska det rengöras med rengöringsmedel och vatten, därefter desinfekteras med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensid.
- Hjälpmedel som inte går att rengöra och desinfektera ska kasseras.

Desinfektion och städning

Calicivirus kan överleva i veckor i miljön.

- Kräkning/avföring torkas genast upp med papper, som kasseras direkt. Städa sedan med rengöringsmedel och vatten med noggrann mekanisk bearbetning. Torka slutligen med alkoholbaserat desinfektionsmedel med tensid.
- Städa dagligen (även helgdagar) med rengöringsmedel och vatten. Var extra noga med "tagytorna" i brukarens rum och på toaletten. Exempel på tagytor är sängbord, säng, hjälpmedel, dörrhandtag, kranar och toaletsits.
- Vid utbrott rekommenderas utökad städ/desinfektion av tagytor i gemensamma lokaler
- Desinfektion/rengöring av exv. arbetstelefon, larm och nycklar behöver ske ofta. Minst vid varje personalbyte.
- När isoleringen av brukaren hävts slutstädas rummet med rengöringsmedel och vatten med noggrann mekanisk bearbetning. Därefter desinfekteras tagytor och hygienutrymme med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensid alternativt Virkon1%. Eventuellt kan klorprodukter användas vid långvariga utbrott. Kontakta Vårdhygien för råd.
- Kassera kvarvarande engångsmaterial som ej förvarats i stängt skåp.

Besökare

- Besökare med magsjuka ska inte besöka enheten.
- Sätt upp skylt vid ingång och uppmana besökare att kontakta personal för information.
- Viktigt att besökare tvättar händerna före och efter besök och enbart besöker sin egna anhörig inom enheten.

Personal

- Avdela om möjligt ett fåtal personal att vårda brukaren. Personal som arbetar på enhet med smittutbrott bör inte arbeta på andra enheter under utbrottet. Gäller även nattetid.
- Personalen som vårdar smittade brukare ska inte sköta mathantering eller kök
- Magsjuk personal ska vara hemma och rekommenderas återgå i tjänst tidigast efter 24 timmar av stabil symtomfrihet, men ska inte hantera oförpackade livsmedel förrän efter 48 timmar.

Smittfrihet brukare

- Magsjuk brukare räknas som smittfri efter 48 helt symtomfria timmar. Rum med flera brukare räknas som smittfritt då samtliga brukare på rummet varit symtomfria i 48 timmar. Calicivirus kan påvisas i avföring under flera veckor efter tillfrisknandet, men det är inte känt om påvisat

virus är smittsamt efter så lång tid. Likaså finns det personer som utsöndrar virus utan att visa symtom, s.k. asymtomatiskt bärarskap. Det är därför viktigt att hygienrutiner alltid följs.

- Kontrollprover behöver inte tas från symtomfria brukare. Inte heller ska kontrollprov tas i syfte att bedöma om smittsamhet föreligger eller inte.

Intagningsstopp

Ställningstagande till intagningsstopp görs i samråd med MAS och Vårdhygien. Beslut fattas av MAS.

Registrering

Notera antalet brukare och personal och insjuknandedatum på bifogad lista "Registrering av magsjuka bland brukare och personal". Efter utbrottet sänds bifogad lista "Summering antal brukare och personal med magsjuka" till MAS.

Registrering av magsjuka bland brukare och personal

Enhet

År

Brukare

Rum	Namn	Inkom datum	Insjuknade datum	Prov datum	Symtomfri datum	Smittfri datum
Bruka re totalt						

Personal

Namn	Insjuknade datum	Symtomfri datum
Personal totalt		

Summering antal brukare och personal med magsjuka

Under tiden från första brukare/personal insjuknandedatum _____

till sista brukare 48 timmars symtomfrihet _____

Brukare som insjuknat var totalt: _____

Personal som insjuknat var totalt: _____

Om intagningsstopp - antal dagar: _____

Enhet _____ År _____ Signatur _____

Summering sändes till MAS